

CZU 343.137

CONCEPTUL MĂSURII SPECIALE – INVESTIGAȚIA SUB ACOPERIRE

Elena CICALA,

doctorandă, asistent universitar al catedrei Activitate specială de investigații și anticorupție a Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova

Evoluția fenomenului infracțional include necesitatea de implementare a unor măsuri speciale, care vor permite organelor de ocrotire a normelor de drept și serviciilor speciale să răspundă adecvat provocărilor și amenințărilor cu care se confruntă. Lupta eficientă cu criminalitatea este imposibilă fără utilizarea de măsuri și metode care sunt dincolo de acțiunile procesului penal, având, de obicei, caracter ascuns.

Cuvinte-cheie: *activitatea specială de investigații, măsuri speciale de investigare, criminalitate, drepturile omului și protecția libertății, prevenirea infracțiunilor, investigația sub acoperire, grup criminal organizat, normă legală.*

Crime phenomenon evolution includes necessity of some special measures implementation, which will permit human rights protection organizations and special services to answer adequately provocations and threats they are faced. Efficient struggle with crimes is impossible without usage of special measures and methods which are beyond criminal process actions, usually having hidden character.

Keywords: *special activity of investigation; special measures of investigations; criminality; human rights and freedom protection, criminality detection and prevention, undercover investigation, organized criminal group, legal norm.*

Introducere. Activitatea criminală, în diversitatea sa, se exteriorizează prin diferite forme, care rezultă din caracterul infracțiunilor și gradul prejudiciabil al acestora. Comiterea infracțiunilor, în special a celor grave, deosebit de grave și excepțional de grave, este un proces îndelungat care parcurge mai multe etape care constau în elaborarea planului infracțiunii, realizarea acțiunilor pregătitoare, asigurarea posibilităților de ascundere și distrugere a urmelor infracțiunii și de plecare a făptuitorilor de la locul faptei. În asemenea situație este evidentă necesitatea adoptării unui cadru juridic adecvat, orientat spre apărarea intereselor statului, a securității și integrității teritoriale a acestuia, a tuturor formelor de proprietate și pentru asigurarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului de orice atentate criminale. Organele puterii de stat ale Republicii Moldova au întreprins, în ultima perioadă de timp, eforturi considerabile pentru construirea statului de drept.

În acest context, s-a materializat și stringenta necesitate de a crea mecanisme sigure și pe segmentul apărării drepturilor și libertăților

persoanei în procesul efectuării activității speciale de investigații.

Cadrul juridic menționat trebuie să reglementeze minuțios particularitățile activității orientate nemijlocit spre depistarea, prevenirea și combaterea criminalității. Activitatea respectivă constă în utilizarea unor metode, mijloace și forțe specifice, prin aplicarea cărora, în anumite condiții, are loc o imixtiune în viața privată a persoanelor.

În altă ordine de idei, evoluția fenomenului criminal implică necesitatea adoptării unor măsuri speciale care ar permite organelor de ocrotire a dreptului și serviciilor speciale să răspundă adecvat provocărilor și amenințărilor cărora sunt expuse valorile și relațiile sociale ocrotite de lege, precum și atentatelor asupra acestora. Combaterea eficientă a criminalității este imposibilă fără utilizarea de către autoritățile abilitate a unui arsenal de măsuri, mijloace speciale, aflate în afara limitelor procesului penal și care poartă, de regulă, caracter ascuns. Specificul măsurilor, mijloacelor și metodelor speciale constă în faptul că acestea limitează drepturile și libertățile constituționale, dar fără aplicarea lor depistarea, prevenirea și contracararea criminalității, în special a

celei grave, deosebit de grave și excepțional de gravă ar deveni cu mult mai puțin eficientă.

Materiale utilizate și metode aplicate. Metodologia cercetării științifice este axată pe studierea doctrinei, legislației și a activității practice în domeniul măsurii speciale de investigații – investigația sub acoperire. În calitate de metode ale cercetării științifice au servit metodele: istorică, sistematică, logică, comparativă, precum și analiza și sinteza.

Rezultate obținute și discuții. Practica acumulată în domeniul prevenirii și combaterii criminalității și asigurării ordinii de drept demonstrează că anume prin realizarea măsurilor investigative speciale este posibilă relevarea oportună a intențiilor infracționale, a acțiunilor de pregătire a infracțiunii, precum și a tentativelor de infracțiuni. Totodată activitatea specială de investigații permite nu numai depistarea infracțiunilor în curs de pregătire, dar și asigură un cadru legal adecvat pentru a realiza măsurile speciale necesare în vederea curmării și prevenirii comiterii lor. De asemenea, prin intermediul activității speciale de investigații, devine posibilă constatarea deplină a circumstanțelor in-

fracțiunii, motivelor care au condus la săvârșirea ei, precum și obținerea unor date de valoare probatorie, care ar asigura probarea vinovăției făptuitorilor potrivit participației la comiterea faptei.

Este evident că evoluția omenirii este o legitate obiectivă, un proces care se manifestă în toate domeniile. În domeniul criminalității aceasta se manifestă prin creșterea numărului faptelor prejudiciabile comise, apariția noilor metode de operare, majorarea numărului indivizilor implicați în activități ilegale, formarea grupărilor și organizațiilor criminale etc.

Perturbările sus-nominalizate, devenind o nouă amenințare socială, au dat imbold perfecționării sistemului antiinfracțional, crearea serviciilor specializate în combaterea acestor fenomene, utilizarea în combaterea criminalității a noilor metode de cercetare (investigare), inclusiv și folosirea practicilor de domeniu anterior aplicate în lupta cu alte categorii de adversari.

Treptat din arsenalul vast de procedee tactice aplicate de către serviciile de recunoaștere strategică și protecție a securității de stat în lupta cu criminalitatea s-a preluat și **investigația sub acoperire**.

Esența aplicării metodei nominalizate în combaterea criminalității ar părea incompletă, dacă nu se vor lua în vedere următoarele circumstanțe: gradul prejudiciabil și circumstanțele atentatelor la viața, sănătatea, libertatea persoanei, securitatea publică și ordinea publică, patrimoniul ce reprezintă baza funcționării și progresării unei societăți etc.; utilizarea de către infractori a metodelor și procedeele performante de tăinuire minuțioasă a faptelor ilegale comise în scopul evitării răspunderii și respectiv continuarea activității antisociale; incapacitatea statului de a apăra valorile garantate decât prin intermediul aplicării metodelor și mijloacelor direct proporțional atentatelor la ele.

La etapa contemporană, odată

cu agravarea situației criminogene pe plan internațional, în special a criminalității organizate, apariția noilor forme de terorism, circulația ilegală a substanțelor radioactive, nucleare și toxice, conspirativitatea și mascarea activității criminale, pătrunderea reprezentanților organizațiilor criminale în structurile de stat etc., a devenit necesară și actuală perfecționarea activității serviciilor speciale, folosirea tehnicilor moderne de investigare, atribuirea investigatorilor acoperiți a dreptului efectuării unui diapazon larg de măsuri speciale de investigații cu aplicarea mijloacelor tehnice performante și eficiente.

Actele de reglementare în domeniu trebuie să oglindească și trăsăturile specifice ale investigației sub acoperire, principalele dintre care sunt următoarele: caracterul absolut secret al acțiunii, toate datele vor fi cunoscute doar de un cerc limitat de persoane nemijlocit implicate în organizarea și efectuarea acesteia; efectuarea acțiunii doar de către subiecți speciali, selectați conform anumitor criterii, după instruirea lor corespunzătoare; posibilitatea efectuării acțiunii în cauză atât în cadrul procesului penal, cât și în procesul urmăririi informative pe dosarele speciale de investigații pornite pentru îndeplinirea sarcinilor prevăzute de lege; colaborarea eficientă între funcționarii care inițiază, autorizează, efectuează, utilizează rezultatele investigației acoperite și care acordă suport la realizarea acesteia.

În Republica Moldova instituția investigației sub acoperire pentru prima dată a fost legiferată în anul 1994 prin aprobarea unei legi speciale[1], ceea ce a semnificat primul pas, o nouă etapă în reglementarea legală și folosirea eficientă a potențialului acestei acțiuni specifice în asigurarea ordinii de drept și securității naționale. Prin legea nominalizată acțiunea dată denumită „infiltrarea operativă” era inclusă în nomenclatorul măsurilor operative de investigații, concomi-

tent denumită și metodă a activității operative, posibilă de a fi efectuată doar în afara procesului penal, cu autorizarea conducătorului organului respectiv din sistemul MAI, SIS și CCCEC, rămânând nerezolvate un șir de momente importante (definiția, esența, subiecții acțiunii etc.), care urmau a fi reglementate prin actele departamentale ale organelor de stat sus menționate.

Ulterior, în cadrul armonizării legislației naționale cu legislația comunitară în martie anul 2012 au fost aprobate noua lege specială[2] și legea privind completarea Codului de procedură penală cu o nouă secțiune – „Activitatea specială de investigații”[3].

Legiferând înfăptuirea măsurilor speciale de investigații și a rezultatelor acestora, inclusiv în cadrul urmăririi penale, legile nominalizate reglementează institutul investigației sub acoperire și a investigatorului acoperit, însă nu redau pe deplin esența măsurii în cauză. Această situație este remarcabilă, deoarece în cazul înfăptuirii justiției definirea corectă a institutului dat are o semnificație științifică – cognoscibilă, dar și o importanță practică atât în vederea asigurării legalității, protejării drepturilor și intereselor persoanelor fizice și juridice în privința cărora acțiunile sunt efectuate, cât și a executorilor măsurii.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului, luând în discuție justificarea existenței unor dispoziții legislative care acordă autorităților publice dreptul de a supraveghea acțiunile anumitor persoane, a admis că, deși măsurile speciale de documentare, inclusiv utilizarea investigatorului sub acoperire, constituie ingerințe în exercițiul dreptului la viață privată, acestea, în anumite situații excepționale, se pot dovedi necesare într-o societate democratică, dacă sunt destinate să apere securitatea națională sau să prevină săvârșirea unor fapte penale. În lumea amenințărilor la adresa stării de legalitate, de echilibru și de stabilitate socială,

economică și politică, elemente de reper ale securității naționale, intensificarea și perfecționarea tehnicilor speciale de investigare și apărarea drepturilor omului nu sunt două probleme care se exclud reciproc, ci dimpotrivă, sunt elemente de politici statale și regionale care sunt interdependente. Astfel, organele de stat cu atribuții în domeniul securității naționale nu acordă o atenție excesivă prevenirii și combaterii terorismului ca amenințare strategică la adresa securității naționale în detrimentul respectării drepturilor cetățenilor săi și a normelor democratice, context în care mecanismele statale de gestionare și contracarare respectă principiul proporționalității, în sensul creării, operaționalizării și consolidării unor măsuri care să fie apropiate de starea de fapt care le-a determinat [4, p. 595].

Așadar, **investigația sub acoperire** reprezintă o măsură specială de investigații, aplicată de o formațiune special prevăzută de lege, constând în intrarea sub o identitate conspirată a ofițerului subdiviziunii specializate, în contact cu un grup determinat de indivizi care participă la săvârșirea unei infracțiuni sau menținerea legăturii cu un astfel de grup determinat, față de care există elemente obiective care duc la presupunerea că săvârșește infracțiuni din sfera criminalității organizate ori că este pe cale de a le comite, în scopul culegerii datelor și informațiilor despre persoanele, faptele și circumstanțele care prezintă interes din punct de vedere al activității speciale de investigații, influenței asupra unor persoane, precum și în scopul participării conspirate la alte acțiuni ce țin de soluționarea sarcinilor activității speciale de investigații [5, p.34-35].

Investigația sub acoperire se autorizează de către procuror pe perioada necesară descoperirii faptului existenței infracțiunii și poate fi realizată atât în cadrul procesului penal, cât și în afara acestuia în cadrul unui dosar special format.

Diferit este interpretată și noțiunea investigatorului sub acoperire. Conform prevederilor legale ale unor țări aceasta include toate categoriile de executori ai acțiunii examinate, în altele – doar funcționarii operativi, iar informatorii acestora și alte persoane care colaborează cu organele judiciare sunt definiți ca „colaboratori ai investigatorului acoperit”.

Printre primii care au conștientizat necesitatea infiltrării investigatorilor sub acoperire în mediul criminal, cu regret, au fost însăși reprezentanții lumii interlope care au propus și realizat această idee.

În literatura de specialitate s-a apreciat că rațiunea avută în vedere de legiuitor în reglementarea acestei instituții, respectiv pătrunderea în medii oculte pentru culegerea de date despre persoane care se presupune că au săvârșit infracțiuni, impune ca investigatorul să-și continue activitatea și după declanșarea urmăririi penale care operează *in rem*, tocmai ca prin activitatea sa să se ajungă la descoperirea autorului și eventual a celorlalți participanți [6, p.8].

În practica judiciară s-a demonstrat că utilizarea investigatorului sub acoperire, în documentarea activităților infracționale care prezintă un caracter complex și totodată, posibilități reduse de utilizare cu succes a procedurilor probatorii clasice, reprezintă, una dintre cele mai eficiente metode speciale de investigare, în condițiile în care sunt respectate garanțiile procesuale ce au ca scop protejarea vieții intime, familiale și private.

Investigatorul sub acoperire este un instrument proactiv, de investigare, de care dispun autoritățile de urmărire penală, pentru a obține un grad mai ridicat de eficiență în ceea ce privește combaterea infracționalității.

În conformitate cu prevederile art.136, alin.4 al Codului de procedură penală al Republicii Moldova „*Investigatorii sub acoperire sunt angajați, special desemnați în*

acest scop, din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, Serviciului de Informații și Securitate, Centrului Național Anticorupție, Departamentului instituțiilor penitenciare al Ministerului Justiției sau sunt persoane antrenate pentru efectuarea unei măsuri speciale de investigații concrete. Investigatorii sub acoperire efectuează măsura specială de investigații pe perioada determinată în ordonanța procurorului”.

Doctrina evidențiază condițiile care trebuie îndeplinite de către o persoană pentru a putea activa în calitate de investigator acoperit: 1) să aibă calitatea de polițist; 2) să fie special desemnat să efectueze această activitate (printr-un ordin intern al conducătorului instituției din care face parte persoana în cauză, în care să fie menționate identitatea reală, identitatea sau identitățile sub acoperire și durata de exercitare a acestei atribuții de serviciu); 3) să consimtă în acest sens; 4) să existe autorizația procurorului [7, p.109-117].

În opinia profesorului Gheorghiu Mateuț, utilizarea investigatorilor sub acoperire este subordonată următoarelor condiții: a) să existe indicii temeinice și concrete că s-a săvârșit sau că se pregătește săvârșirea unei infracțiuni; b) să privească o faptă care să figureze în lista de infracțiuni conținută de lege; c) să fie necesară; d) să fie autorizată cu respectarea procedurii legale. Sub aspectul legitimării procedurale, noțiunea de „investigator sub acoperire” implică întrunirea cumulativă a trei elemente: a) desemnarea lui potrivit legii; b) durata; c) autorizația [8, p.165-170].

Recurgerea la folosirea investigatorilor acoperiți poate avea loc numai când această activitate este admisibilă. Admisibilitatea este determinată de necesitatea folosirii acestei activități și limita de oportunitate și urgența efectuării ei. Procurorul are obligația de a aprecia necesitatea culegerii de informații de către investigatorul acoperit, ceea

ce presupune analizarea cererii de autorizare prin examinarea stării de fapt prezentate. Pentru a fi în măsură să facă această apreciere, este necesar ca procurorul care autorizează folosirea investigatorilor acoperiți, să ia cunoștință de întreg materialul informativ al cauzei, privitor la fapte și persoane, ceea ce incumbă obligația organului de cercetare penală de a prezenta în modul detaliat, aspectele pe care le cunoaște până în momentul în care formulează cererea de autorizare. Oportunitatea se referă la aceea că folosirea investigatorilor acoperiți este admisibilă numai dacă recurgerea la acest procedeu de investigare a infracțiunilor este indispensabil și actual respectiv aflarea adevărului nu poate fi realizată pe alte căi. Se recomandă folosirea investigatorilor acoperiți, numai atunci când subzistă indicii suficiente și serioase despre activitățile ilicite. Admisibilitatea este condiționată și de urgența folosirii investigatorilor acoperiți, care trebuie efectuată cu promptitudine, situațiile și condițiile în care efectuarea lor este utilă impunând o oarecare urgență.

Procurorul este cel care controlează dacă datele și informațiile obținute de investigatorul sub acoperire sunt folosite cu respectarea procedurii legale și, în fine, tot el este cel care apreciază caracterul concludent și util al acestor date sau informații, în vederea extinderii lor și cu privire la alte cauze sau alte persoane, fie din oficiu, fie la cererea poliției judiciare ori a organelor speciale. Aceeași concluzie se desprinde și în ipoteza în care instanța sau judecătorul ar autoriza unele tehnici speciale în cadrul competenței lor (interceptările și înregistrările de convorbiri ori comunicări sau reținerea și predarea corespondenței și a obiectelor ori percheziția)[9].

Indiscutabilă este importanța măsurii date, datorită faptului că impune o valoare deosebită în ceea ce privește prevenirea, des-

coperirea și combaterea criminalității. Aceasta reprezintă o măsură specială de investigații și chiar o operațiune specială de infiltrare în grupările criminale a investigatorului sub acoperire, urmărirea și cercetarea foarte eficientă și absolut necesară descoperirii infracțiunilor grave, deosebit și excepțional de grave în cazurile când prin alte metode și mijloace nu este posibil cercetarea și descoperirea acesteia. Această măsură specială de investigații implică un risc deosebit, necesită profesionalism, un volum enorm de lucru bine planificat, organizat și gestionat, în funcție de situația creată și conform convingerilor personale[10].

Concluzii. Având în vedere faptul că măsura dată a fost introdusă în legislația națională în 1994, literatura de specialitate a semnalat încă de la început neconcordanțele și carențele abordării legislative, dar și problemele care se ridicau în momentul transpunerii în practică a prevederilor legale, iar de la acel moment cadrul legal a suferit numeroase și consistente modificări.

Legiuitorul a înțeles să ofere măsurilor speciale de investigare, în general, și instituției investigatorului sub acoperire, în special, o abordare unitară și judicios conturată, clară și coerentă care să asigure cadrul legal necesar desfășurării în bune condiții a activității de investigație sub acoperire desfășurată de persoanele din cadrul subdiviziunilor specializate, rezolvând majoritatea aspectelor legale cu privire la care doctrina și-a manifestat dezacordul în perioada în care aceste prevederi au produs efecte juridice.

Statul, prin pârghiile legale de care dispune, este îndrituit și obligat în același timp să asigure securitatea cetățenilor săi, să prevină și să reprime actele antisociale, în special cele care iau forma infracțiunilor grave, fără însă a se prevala de acest rol pentru a îndeplini rolul de instigator la o infracțiune pe

care ulterior o combate și îi trage la răspundere pe făptuitori. Conchidem că, oricât de periculoase ar fi pentru societate activitățile de crimă organizată, terorism sau corupție, acestea nu justifică existența unui comportament provocator din partea investigatorilor sub acoperire din structurile de informații cu atribuții în domeniul siguranței naționale.

Referințe bibliografice

1. Legea Republicii Moldova nr. 45-XIII din 12.04.1994, privind activitatea operativă de investigații, art.6, publicată în Monitorul Oficial nr.5/133 (abrogată la 08.12.2012);
2. Legea Republicii Moldova privind activitatea specială de investigații nr.59 din 20.03.2012, art.18, alin.(1) lit. d), art.30;
3. Cod de procedură penală a Republicii Moldova Nr. 122 din 14.03.2003, publicat:05.11.2013 în Monitorul Oficial Nr. 248-251, Capitolul III, Secțiunea a 5-a, în redacția LP 66 din 05.04.2012;
4. Bîrsan C., Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariul pe articole, vol.1, Drepturi și libertăți, Editura C.H. Beck, București, 2005, p. 595;
5. Mîrzac, V., Glavan, B. Utilizarea mijloacelor tehnice în activitatea specială de investigații, Chișinău 2014, pag.34-35;
6. Voica, D. Investigatorii sub acoperire. În: Dreptul, nr.5/2005;
7. Lașcu, L.C. Investigatorul acoperit. În: Revista de Drept penal, nr.3/2002;
8. Mateuț, Gh. Investigatorii sub acoperire. Utilizarea lor în timpul actelor premergătoare. Comentariu asupra noilor texte procedurale *introduse în Codul de procedură penală prin Legea nr. 281/2003*. În: Dreptul, nr. 1/2005;
9. Lașcu, L.C. „Investigatorul acoperit” – o nouă instituție introdusă prin legea nr.143/2000 privind combaterea traficului și consumului de droguri. În: Dreptul, nr. 9/2002;
10. Cod de procedură penală a Republicii Moldova Nr.122 din 14.03.2003, publicat: 05.11.2013 în Monitorul Oficial Nr. 248-251, art.137, alin.(2).